

Opavská mince v rámci středověkého mincovnictví Horního Slezska

Borys Paszkiewicz

Krnovské knížectví¹

Krnovské knížectví se vydělilo z opavského již r. 1377, ale zakrátko roku 1384/85 bylo prodáno (postupně ho drželi: Vladislav II. Opolský, Jindřich VIII. Hlohovský, Jošt, čeští králové Václav IV. a Zikmund a nakonec kníže Ludvík II. Břežský) a r. 1422 přešlo na téhož knížete Jana II. Do r. 1437 bylo ještě spojeno s ratibořským knížectvím a poté již jen s Pszczynou, Rybnikiem a Wodzisławem. Ale stále bylo spjato s Ratiboří smlouvou o společném mincování. Tvrzení J. Sejbal, že po r. 1437 byla v Krnově jakoby potvrzena ražba haléřů Mikuláše VI. je zavádějící. V r. 1474 byl již samotný Krnov zabrán Matyášem Korvínem jako českým králem a následně předán jeho synu Janovi.

Krnovské mincování, velmi rozvinuté v 16. – 17. stol., se dočkalo r. 1987 celkového shrnutí v článku V. Bluchy Krnovské mincování (Folia numismatica 1987/2, s. 9-18). O pozdně středověké epizodě se zmínil F. Friedensburg v článku Der Jägerndorfer Groschen von 1475 (Oberschlesien 1911/10, s. 497-499).

Matyáš Korvín (1474-1490)

83. Půlgroš, Fbg 826/526

av: španělský štít o pěti polích: 1. uherské pruhy, 2. český lev, 3. lužický býk, 4. slezská orlice, 5. havran s prstenem v zobáku – erb rodu Hunyadů, v perlovci opis +MATHIAS•PRIMVS•D•G•R•BOHEMIE

rv: Madona s dítětem, po stranách písmena I – S, v perlovci opis GROSSVSCA – RNOVIENSIS; 1,20; 0,77 g, nálezy: Komprachcice, Gołostowice (6).

84. Groš, Fbg 825/524

Av. i rv. totožný, liší se v opisech:

a) +MATHIAS•PRIMVS•D•G•R•BOHEMIE GROSSVSCA – RNOVIENSIS

b) +MATHIAS•PRIMVS•D•G•R•BOHEMIE GROSSVS•CA – •RNOVIENSIS

c) +MATHIAS•PRIMVS•D•G•R•BOHEMIE GROSSVS•CA • – •RNOVIENSIS

2,34; 2,28; 2,01 g (Fbg), 2,21; 2,44 g (Národní muzeum Varšava), 1,80; 1,78; 1,46 g (Częstochowa), 25,6–28,0 mm, nálezy: Częstochowa (3), Gołostowice (8), Dobrznik (2).

84. Groš, Fbg 825/524

Av. i rv. totožný, liší se v opisech:

a) +MATHIASPRIMVSDGRBOHEMIE

GROSSVSCA – RNOVIENSIS

b) +MATHIASPRIMVSDGRBOHEMIE

GROSSVSCA – RNOVIENSIS

c) +MATHIASPRIMVSDGRBOHEMIE

GROSSVSCA – RNOVIENSIS

2,34; 2,28; 2,01 g (Fbg), 2,21; 2,44 g (Národní muzeum Varšava), 1,80; 1,78; 1,46 g (Częstochowa), 25,6 – 28,0 mm, nálezy: Częstochowa (3), Gołostowice (8), Dobrzniak (2).

Jsou to – zejména groše – mince poměrně časté, ačkoliv méně početné oproti současným ražbám vřatislavským. Znal je již Dewerdeck a Mader je přesně interpretoval jako ražby královské. Razidlo groše se nachází ve Slezském zemském muzeu v Opavě.

O těchto mincích se lze dočíst v listu královského komořího v Krnově Sewolda Nesкера adresovaném vřatislavskému starostovi Lukáši Eisenreichovi z 5. 6. 1475, v němž ho informuje, že na přání krále Matyáše zahajuje v Krnově ražbu mincí, které budou obíhat po celé zemi (slezské).

Matyáš Korvín odstranil z Krnova posledního Přemyslovce Jana IV. a ujal se vlastního panování nad krnovským knížectvím. Využil toto území, spolu s vřatislavským knížectvím, jako základnu pro mincovní reformu ve Slezsku, která měla za cíl sjednotit mincovní systém a přizpůsobit ho ekonomické spolupráci s Uhrami. Již 2. 9. 1470 Matyáš jako král uherský a český a též kníže slezský vydal mincovní nařízení pro Vřatislav, v němž stanovil, že na jeden groš bude 12 slezských haléřů a 40 grošů se bude rovnat uherskému dukátu. Takovým způsobem vznikla nová měna, slezský groš. Z vídeňské hřivny pětilotového stříbra se mělo zpočátku razit 98, ale později 120 takových grošů nebo 240 půlgrošů. Groš měl mít váhu 2,34 g stříbra o ryzosti 0,3125, půlgroš pak 1,17 g. Poměr k uherskému dukátu byl stanoven tak, že groš se rovnal 2 1/2 uherským denárům. Groše ražené ve Vřatislavi odpovídaly těmto parametrům.

Rovněž v Krnově byly raženy groše v počtu 120 z vídeňské hřivny. Potvrzuje to měření váhy těchto mincí. Avers s královským znakem odpovídal zcela vřatislavským mincím. Revers je parafrázoval, když Madona zastoupila Jana Křtitele a název „groš krnovský“ místo „groš vřatislavský“. Na rozdíl od Vřatislavi nebyly v Krnově raženy haléře a doposud je ani neznáme. Ve Vřatislavi se razily haléře Matyáše Korvína se sv. Janem (Fbg 564/122); Matyášovy haléře se sv. Václavem (Fbg 562/116), rovněž připisované do Vřatislavi, vznikly, jak se domnívám, ve Svidnici. V obou případech tyto mince vznikly v městských mincovnách, a proto je na nich patron města (všimněme si, že na nich není městský znak). Haléře bez světce, ale s orlem v kruhu nebo bez něho (Fbg 563/117, 563A/118) lze rovněž obtížně přiřadit Krnovu - možná byly raženy v Hlohově?

Jak se domníval F. Friedensburg, kostel Panny Marie v Krnově vznikl teprve v 18. stol. (patronem krnovské farnosti je sv. Martin) a obraz Madonny

na reversu není – na rozdíl od sv. Jana Křtitele ve Vratislavi – lokálním motivem, ale uherským znakem. Nic divného – krnovská mincovna byla královská, a nikoli městská. Od 1468 se Madona nachází takřka na všech uherských mincích (až do 19. stol.!), nejčastěji s titulem PATRONA HVNGARIE. Neznámená to jednak, jak se domníval Friedensburg, že na těchto mincích je Krnov brán jako jako součást Uherské koruny. Oproti uherským mincím je na nich český královský titul je český a ve znaku tři z pěti náleží do zemí Koruny české. Mincovní systém, do něž tyto mince patří, ačkoliv navazuje na uherský jednoduchým přepočtem, se opírá o místní slezskou tradici: groš tu měl zastoupit účetní šilink (*solidus*) haléřů, tj. 12 haléřů. Ujal se však teprve následujícím století.

Je zde ještě jedna návaznost na Uhry: písmena na minci I S po stranách Madony. V souladu se systémem přijatým v Uhrách je první písmeno iniciálou názvu místa mincovny (*Iegernorff*, ačkoliv v opise je uvedeno latinsky *Carnovia*), druhá zase jméno komořího (*Sewold*), toho samého, o němž byla zmínka výše. Vysvětlení písmen uvedl Friedensburg, akceptoval ho i E. Rzehak, dnes ho uvádí i maďarská literatura, nepovšimnuto zatím zůstalo u německých a českých autorů zabývajících se Krnovem. Mince odpovídá zásadám stanoveným pro Matyášovy uherské mince z r. 1464 a navazuje na uherské groše tohoto krále (ovšem tam nebyly raženy půlgroše!).

Povšimněme si ještě, že opis GROSSVS se objevuje i na mincích půlgrošových, není tedy názvem nominálu, ale spíše mincovního systému.

Nevíme, jak dlouho trvala ražba krnovských grošů a půlgrošů. Určitě byla kratší než ve Vratislavi. Mince zmizely z oběhu po r. 1526. Byly určeny – soudě podle nálezů – pro slezský a polský trh. V Čechách a na Moravě chybí úplně, stejně jako na Slovensku. Ražba tedy, proti názorů Friedensburga, upevnila především čerstvé spojení Krnova se Slezskem.

Někdy se v literatuře setkáváme se ztotožněním krnovských a vratislavských grošů Matyáše Korvína s pozdějším názvem v pramenech *Matthiser Groschen* nebo *Mattheser*, a následně s prodloužením jejich oběhu až do třicetileté války. Ve skutečnosti tento název odpovídá mincím raženým r. 1470 v Goslaru, a následně v jiných dolnosaských mincovnách. Jako Matthier přetrvaly až do konce 18. stol., ale se Slezskem neměly nic společného.

85. tlustý groš (Fbg -/525)

av. i rv. jako č. 84a, 20,65 g, zkouškou na kameni okolo 10 lotů (0,625)

Tento unikát, kdysi ve sbírce Wilhelma Albrechta knížete Montenuovo ve Vídni, r. 1910 ve sbírce Jana Horského z Vídně, byl zakoupen v akčním domě Hess ve Frankfurtu a.M. pro Slezské muzeum řemesel ve Vratislavi, kde zmizel v r. 1945. Na okraji měl dva vrypy po zkoušce ryzosti.

Na rozdíl od tlustého těšínského haléře (č. 71) tato mince netvoří žádný

výrazný násobek groše (necelých 9). Pravděpodobně měla odpovídat 1¹/₄ vídeňskému lotu. Jakost stříbra je zde výrazně lepší než u předpisu pro groše. O to více tento příklad svědčí proti koncepci tlustých mincí jako *Richtstücke*, mincovních závaží sloužících k určení váhy mincí *al marco*. Tlustý krnovský groš náleží k tradici tlustých českých grošů, které, jak správně tvrdila Emanuela Nohejlová-Prátová, „nebyly platidlem, ale byly uchovatelem hodnot“. Především však byly darem panovníka jak v Čechách, tak – připuštěme – i ve Slezsku.

(Dokončení příště – Jan nebo Jiří z Šelenberku)

Poznámky

1/ Překlad knihy *Pieniądz Górnośląski w średniowieczu*. Lublin 2000, s. 254-258.

Padělky rakouských poukázek, bankovek a státovek na stránkách dobového tisku

Jaromír Indra

Čas od času jsou v aukcích poboček České numismatické společnosti, soukromých aukčních domů a v nabídkových seznamech obchodníků s mincemi a bankovkami nabízeny poměrně vzácně i padělky rakouských, rakousko – uherských i československých bankovek.

Předkládaná práce volně navazuje na autorovy články pojednávající o padělcích československých bankovek¹, československých² a rakouských³ mincí, které byly zpracovány na základě zpráv otištěných v dochovaných německých novinách vydávaných v Brně, Moravské Ostravě, Opavě a Těšíně v letech 1860 – 1914.

S padělanými bankovkami se setkáváme - podobně jako u padělků mincí - nejen ve špatně osvětlených obchodech a hostincích, za ranního a podvečerního šera na trzích, jedna bankovka byla dokonce použita i jako „honorář“ prostitutky v Opavě atd.

Tak jako u padělatelů mincí i zde vystupuje pestrá škála padělatelů a rozšiřovatelů – od mladistvých, propuštěných vězňů a nezaměstnaných po rodinné klany a profesionální padělatele. Nacházíme zmínky o jednotlivých ručně kreslených, primitivně zhotovených bankovkách, mnohdy připomínajících pravé bankovky jen shodnou velikostí, s padělky „vyráběnými“ zkušenými a zručnými tiskaři atd.

I. část – konvenční a zlatníková měna

10 KREJCARY

Mincovní poukázky (Münzscheine) v hodnotě 10 krejcarů vydané 1. 8. 1849 (Pick-Richter č. 116) a 1. 11. 1860 (P-R č. 145-147)⁴

První zpráva o zachycení padělků byla zaznamenána 4. března 1862, kdy byli ve *Štítech* (o. Šumperk) četníky zadrženi dva synové místního sedláře Sch. ve věku 13 a 16 let, kteří předcházející den udali na místním trhu osm kusů jimi tužkou nakreslených papírových peněz.⁵

V říjnu 1863 projednávalo pětičlenné kolegium c. k. zemského trestního soudu v *Brně* za předsednictví c. k. vrchního zemského soudního rady Kreutzigera a státního zástupce c. k. zemského soudního rady Matuschky trestní věc padělání bankovek. Brněnské c. k. policejní ředitelství sdělilo, že před delší dobou z vězení na *Mírově* propuštěný pomocný stavební zámečník Ignaz Trunz našel za podezřelých okolností útulek u manželů Valentina a Franzisky Herrmannových bydlících ve *Starém Brně*. Během prohlídky jejich bytu ráno 12. března 1863, nařízené brněnským bezpečnostním úřadem na základě udání o poskytnutí přístřeší nehlášeným cizím osobám, byli v místnosti za kuchyní přistiženi bratři Ignaz, Anton a Franz Trunzovi jak na třech starých ručních lisech „vyrábí“ rakouské desetikrejcarové mincovní poukázky původního delšího formátu. Jeden z bratrů byl zadržen na místě, druhý se snažil uprchnout, ale byl chycen na dvoře, třetí z bratrů Anton využil nastalého zmatku a vyrobené bankovky (Münzscheine) spálil v peci. Během následné prohlídky byly nalezeny tři železné lisy, čtyři kovové matrice připevněné na dřevěných deskách s pečlivě vyrytými otisky vodoznaku a písmenem K pro červený, zelený a černý tisk, dále tři ruční válce na obtisk bankovek, jedna krabice se zelenou zeminou (Grünerde) určenou k zašpinění nově vytištěných poukázek a další pomůcky určené k tisku, 390 kusů hotových falsifikátů, tři balíky měděných mincí a větší množství zápalek a mýdla v malých kouscích. Všichni tři bratři a manželé Herrmannovi byli zatčeni. Díky zabaveným padělkům zadržela brněnská zemská hlavní pokladna 260 a směnárenská pokladna 272 kusů falešných poukázek. Zkušební komise c. k. ministerstva financí je označila jako velmi zdařilé padělky zhotovené tiskem z desky.

Kovářský tovaryš Ignaz Trunz odsouzený v roce 1855 na 10 let těžkého žaláře za prokázanou spoluvinu na padělání veřejných kreditních listin, propuštěný na základě amnestie ze dne 5. listopadu 1861 z věznice v *Mírově*, kde strávili za různé zločiny určitý čas i oba jeho bratři - rodiče ve vězení dokonce zemřeli - doznal během výslechu, že se ve vězení setkal s postřihovačem sukna Valentinem Hermannem z *Valašského Meziríčí* odsouzeným za podvod na 2,5 roku těžkého žaláře. S ním a se svým bratrem Antonem se

domluvili padělat po propuštění z vazby bankovky v hodnotě 10 zlatých. Hermann se zavázal, že náklady na výrobu padělků bude hradit. Po skončení trestu poslal bratrům Trunzovým do vězení peníze a šaty a po jejich propuštění se všichni tři usadili nejprve v obci Hruška v okrese Prostějov, poté v Kroměříži, odkud se přemístili do Brna. Protože původní záměr padělat bankovky v hodnotě 10 zlatých byl nad jejich síly, obrátili svou pozornost na poukázky v hodnotě 10 krejcarů. Ignaz Trunz vyryl během šesti týdnů čtyři tiskařské desky, bratři Anton a Franz, který byl stolařským tovaryšem, zhotovili spolu s Herrmannem tři tiskařské lisy. Většinu falsifikátů převzal a rozšiřoval Herrmann, Trunzové pořizovali za padělky jen drobné nákupy. Podle sdělení Ignaze Trunze zhotovili dva až tři tisíce padělků, které bez problémů v místě udali. Všichni zadrženi se postupně ke všemu přiznali. Na základě vyšetřování byli bratři Trunzové a manželé Herrmannovi obžalováni ze zločinu padělání veřejných kreditních papírů a 10 krejcarových poukázek za použití nástrojů umožňujících výrobu ve velkém. Franziska Herrmann byla navíc obžalována ze zločinu spoluúčasti na falšování a za souhlas a distribuci falsifikátů, Ignaz Trunz za zločin veřejného násilí, za násilné vztažení ruky na úřední osobu během úředního úkonu a za slovní urážky úřední osoby. Soud přihlédl k předcházejícímu zločinu padělání veřejných kreditních listin a odsoudil Ignaze Trunze k doživotnímu těžkému žaláři.

Při odvolání byly posouzeny přitěžující a polehčující okolnosti. I když obhajoba jako polehčující okolnost uvedla, že jeho výchova byla rodiči zanedbána - sami jej naváděli ke zločinu, nebyl schopen najít jinou obživu, občas se nacházel v nouzi, upřímně se doznal a jeho činem nevznikla velká škoda, byl jako vedoucí celé operace shledán velmi nebezpečným zločincem s možností recidivy. Antonu Trunzovi přitížila recidiva, u Franze Trunze nebyly přitěžující okolnosti prokázány. Ve svých dvaceti letech vedl doposud bezúhonný život a ke zločinu byl zlákáán svými bratry. Valentin Herrmann nebyl jako původce zločinu ze ziskuchtivosti usvědčen, veřejně se doznal a vzhledem k dlouhodobé vazbě, malé způsobené škodě a dvěma nedospělým dětem se závažnost případu jevila menší.

U Franzisky Herrmann přitěžující okolnosti nalezeny nebyly, poslední trest obdržela za malou krádež. Na počátku celého případu se trestnímu podnikání svého manžela vzepřela, byla jím týrána, na odbytu falešných peněz se podílela jen malými nákupy a k činu se doznala.

Soud uznal podle § 286 tehdejšího trestního zákona tyto polehčující okolnosti za podstatné a navrhl následující tresty: Ignazi Trunzovi 20 let, Antonu Trunzovi a Valentinu Herrmannovi 15 let, Franzisce Herrmann a Franzi Trunzovi 10 let těžkého žaláře. V následujících řečech obhájců – bratry Trunzovy zastupoval Dr. Sturm a manželé Herrmannovy Dr. Vitásek, bylo poukázáno na skutečnost, že zločiny veřejného násilí byly nepodstatné,

jednalo se jen o padělání peněz. Po dlouhé poradě uznal soud všech pět obžalovaných vinnými a odsoudil Ignaze Trunze na 15 let, Antona Trunze a V. Herrmanna na 12 let a Franzisku Herrmann a Franze Trunze k 10 letům těžkého žaláře.⁶

V listopadu 1863 byli v *Novém Malíně* (o. Šumperk) zatčeni dva mladí muži pro podezření z padělání a rozšiřování falešných peněz. Během domovní prohlídky našli četníci množství padělaných desetikrejcarů a po jednom kuse bankovky v hodnotách 1 a 5 zlatých. Zda-li se jednalo o výrobky zatčených nebylo prokázáno.⁷

Dne 26. března 1868 byla při domovní prohlídce tkalcovského mistra A. Riedla juniora v *Horním Benešově* (o. Bruntál), jinak též podle vdovského jména jeho manželky zvaného Putze, nalezeno větší množství falešných desetikrejcarů zhotovených údajně pro jeho švagra ve Vídni, jemuž jen několik hodin před zadržením odeslal poštou balík s neznámým množstvím padělků. Podle sdělení policie byly užší a delší falsifikáty tištěny na měkčím papíře bez giloše se silnějším tiskem jednotlivých arabesek - od pravých poukázek byly lehce rozeznatelné.⁸

Předcházející zpráva o zadržení falešných poukázek v Horním Benešově byla doplněna 9. dubna 1868 sdělením, že ve Vídni byla zatčena skupina osmi osob, spojená s Riedlem, rozšiřující ve Vídni, na Moravě a ve Slezsku falešné desetikrejcarů. U jednoho ze zadržených našli četníci i osm archů papíru připraveného k tisku.⁹

V lednu 1907 daroval c. k. vrchní zemský soudní rada ve výslužbě Albert Scholz do městského muzea v Opavě padělek poukázky z roku 1860 zhotovené údajně v **Rýžovišti** (o. Bruntál).¹⁰

1 ZLATÝ

Bankovky konvenční měny v hodnotě 1 zlatý vydané 1.5.1848 (P-R č. 79), 1.7.1848 (P-R č. 81), bankovky rakouské měny vydané 1.1.1858 (P-R č. 140, státovky vydané 7.7.1866 (P-R č. 150), 1.1.1882 (P-R č. 157) a 1.7.1888 (P-R č. 159).

Dne 2. prosince 1861 zatkli četníci ve vsi *Oblekovice* (o. Znojmo) kovářského učně Julia F. a jeho dva kolegy pro podezření z výroby a rozšiřování falešných bankovek.¹¹

V *Němčanech* (o. Vyškov) předložila dne 22. května 1863 trhovkyně četníkům dvě padělané bankovky, jimiž jí zaplatili dva neznámí obchodníci s dobytčím. Oba muži byli po delším pátrání zatčeni v Hodoníně.¹²

V polovině srpna 1864 obdržely dvě prodavačky zeleniny a ovoce na trhu v *Kloboučích u Brna* (o. Břeclav) od neznámého muže dva kusy falešných bankovek. Po devětatřiceti hodinách pátrání zadrželi četníci nejen dva mladé muže z Borkovan (o. Břeclav) a z Klobouk, kteří padělky rozšiřovali, ale i pa-

dělatele - tři mlynáře (sic!) z Brumovic, Klobouk a Pavlova (o. Břeclav).¹³

Dne 21. ledna 1865 byli zatčeni dva mladí muži z obce E. v okrese Svitavy, kteří spolu s jistou vdovou vyráběli a rozšiřovali falešné bankovky.¹⁴

Podle novinové zprávy ze 7. července 1873 bylo ve Frýdku, Jablunkově (o. Frýdek – Místek), Fryštátě a Těšíně (o. Karviná) zachyceno během několika posledních měsíců množství padělků bankovek v hodnotách 1 a 5 zlatých. Po delším pátrání byl 5. července 1873 četnickým strážmistrem Sommerem zatčen a z padělání bankovek usvědčen malíř Paul Pinkawa z Frýdku.¹⁵

V letních měsících roku 1877 se v Místku (o. Frýdek – Místek) objevilo množství falešných bankovek zhotovených tiskem z desek označených jako velmi zdařilé padělky vhodné k oklamání především řemeslníků a obchodníků.¹⁶

Nejmenovaný pekař v Těšíně (o. Karviná) předložil na policii primitivně zhotovenou bankovku, o jejíž výměnu za drobné byl požádán jistou služkou. Ta policii tvrdila, že pravost bankovky byla ověřena.¹⁷

V nejmenovaném hostinci ve Znojmě byla v srpnu 1882 zadržena přímo při činu jistá Anna Hokynar ze Zásmuk (o. Kolín). Na policii doznala, že již dva roky zhotovuje a rozšiřuje padělané bankovky (falsifikáty zhotovovala kopírováním pravých bankovek položených na okně) ve městech okresů Česká Lípa, Kolín a Jihlava. Při osobní prohlídce bylo u ní nalezeno několik zčásti nedokončených padělků.¹⁸

V Prostějově bylo v září a říjnu roku 1891 zadrženo osm kusů poměrně zdařilých padělků lišících se od pravých bankovek velikostí písma.¹⁹

Dne 13. listopadu 1891 byla v jednom řeznictví v Opavě zadržena falešná bankovka zhotovená primitivní tiskařskou technikou a na první pohled rozpoznatelná od bankovky pravé. Policie upozornila obyvatele, aby byli obezřetní především za šera v odpoledních a večerních hodinách, kdy jsou tyto padělky dávány pachatelů do oběhu.²⁰

V prosinci téhož roku bylo tamtéž zadrženo 6 kusů neuměle ručně malovaných padělků použitých k platbám. Jednu z bankovek obdržela o půl sedmé ráno prodavačka hus na trhu, další přijala prostitutka, která, podobně jako trhovkyně, nebyla schopna popsat muže, od něhož bankovku přijala. Policie upozornila občany na další možný výskyt tužkou kreslených falz se

1 zlatý 1.1.1858 - falzum

zcela nečitelným písmem, u jednoho exempláře dokonce nahrazeným jen body, připomínajících právě bankovky jen formátem papíru.²¹

5 ZLATÝCH

Bankovky rakouské měny v hodnotě 5 zlatých vydané 1.5.1859 (P-R č. 144) a státovky vydané 7.7.1866 (P-R č. 151) a 1.1.1881 (P-R č. 156).

Dne 29. srpna 1862 byl na trhu na Velkém náměstí v Brně zatčen při placení za 6 loktů barchetu padělanou bankovkou jistý Albert Zobetz z Brna-Medlánek. Při výslechu uvedl, že bankovku obdržel při nákupu brambor. Během domovní prohlídky nebyly sice žádné falsifikáty nalezeny, ale četníci objevili velké množství šperháků, které zatčený podle jeho sdělení našel před osmi dny v Brně Bystrci a navíc 2 1/2 lokte erárního modrého plátna, zakoupeného zadrženým od neznámého muže.²²

Rovněž v Brně byl odpoledne 2. dubna 1863 zatčen mladý muž uvádějící do oběhu padělky bankovek za pomoci mladistvých. Jeden z „pověřených“ chlapců, desetiletý stolařský učeň Eduard Sch., zakoupil v obchodě s mýdlem pana K. v čísle 31 na Krapfengasse za 10 krejcarů svíčku a po zaplacení předal 4 zlaté 90 krejcarů zadrženému. Podle sdělení četníků uplatnil takovým způsobem před svým zatčením tři padělky.²³

V dubnu 1863 byly v uherské Pešti zachyceny dva perem kreslené padělky. Dne 6. května 1863 ráno byli ve svém bytě zatčeni dva mladí muži – právník a rytec a zajištěny nástroje použité k výrobě. Během výslechu zatčení uvedli, že do oběhu dali jen několik padělků.²⁴

Během vánočních svátků v roce 1864 byl v Klimkovicích (o. Nový Jičín) spolu se svými komplici, ševcovským učněm a dvěma studenty gymnázia v Opavě, zatčen při placení padělanou bankovkou jistý W. St., žák 4. třídy opavské vyšší reálky, s největší pravděpodobností autor tužkou kreslených falsifikátů objevujících se delší dobu v oběhu v Opavě.²⁵ Opět v Opavě byla v dubnu 1870 v jednom hostinci nalezena při počítání denní tržby falešná bankovka připomínající svým vzhledem bankovku pravou.²⁶

Ve Staré Bělé (o. Ostrava – město) zadrželi v listopadu 1877 četníci jistou osobu při výměně primitivně zhotovené falešné bankovky získané údajně před dvěma dny od neznámé osoby.²⁷ Velmi nebezpečný, solidně technicky zhotovený padělek byl zachycen v dubnu 1880 v Opavě.²⁸

V Ludvíkově u Vrbná (o. Bruntál) zatkli 18. prosince 1880 četníci skupinu sedmi mužů a žen podezřelých z falšování bankovek. Padělky skupina vyráběla již delší dobu, ale až nyní byla prozrazena jedním jejím členem zadrženým při placení padělanou bankovkou ve Vrbně pod Pradědem (o. Bruntál). V domě nádeníka Franze Pfitznera byly zatčeny manželky nádeníků Karolina Drescher a Amalie Hampel z Železné (o. Bruntál) a opakovaně několikrát soudně trestaný a špatnou pověstí proslulý tkadlec Josef Wilim

z Bruntálu, později usvědčený jako skutečný padělatel. Zbývající členové bandy sloužili jako komplici a starali se o zpeněžení falsifikátů. Během výslechu obě ženy uvedly, že jejich manželé se nacházejí v blízkém místě, kde se snaží udat své padělky. Četnictvo ihned pozatýkalo všechny přítomné v Pfitznerově domě a to samého baráčníka Pfitznera, obě ženy, tkalce Wilima i Pfitznerovu manželku, která byla již jednou zatčena ve Vrbně. Později byli zatčeni i Hampel a Drescher. Všichni byli internováni na c. k. okresním soudu ve Vrbně, odkud byli odesláni k soudnímu projednání případu k c. k. zemskému soudu do Opavy.²⁹

V okolí *Moravské Ostravy* byly v dubnu 1896 zachyceny falešné bankovky o 3 mm kratší než bankovky pravé, mající místo slova Wien chybně vytištěno Winn.³⁰

V dubnu 1899 zatkli četníci na základě anonymního udání v sedmihradské vesnici *Bazed* všech osm členů představenstva obce včetně starosty pro podezření z padělání bankovek v hodnotách pět a deset zlatých zhotovovaných již dva roky přímo ve sklepě místního obecního domu. Při zatýkání se několik členů bandy bránilo střelbou z revolverů, jeden četník byl těžce zraněn. Ve sklepě byly nalezeny padělky v celkové hodnotě 2000 zlatých.³¹

10 ZLATÝCH

Bankovky rakouské měny hodnotě 10 zlatých vydané 15.3.1863 (P-R č. 148) a 1.5.1880/P-R č. 153).

Pro podezření z padělání bankovek byl 11. dubna 1865 na trhu s růžemi v Prostějově zatčen nejmenovaný zahradník ze *Šumvaldu* (o. Olomouc) s 10 kusy falešných bankovek. Po vykonané domovní prohlídce byli zadrženi i malíř bankovek - obchodníkův syn a distributor - obchodník s koňmi.³²

Dne 7. září 1867 v deset hodin dopoledne byl předveden na četnickou stanici v *Opavě* nejmenovaný mydlář z Krnova, zadržенý při placení falešnou bankovkou během nákupu u místního řezníka.³³

Na základě hlášení agentů a příkazu c. k. policejního ředitelství v Praze byli po příjezdu ranního vlaku z Drážďan dne 11. listopadu 1867 zadrženi na státním nádraží v Praze dva muži a jedna žena ze Saska. Současně policie zabavila i jejich 3 centnyře (asi 170 kg) vážící zavazadlo poslané jako spěšnina a obsahující tiskařské lisy.³⁴

Když po zaplacení noclehu v „extrovní“ místnosti v Pitschově hotelu v *Olomouci* v srpnu 1868 poznal účtující číšník, že přijatá bankovka je padělek, byli již oba hosté dávno pryč. Při další návštěvě jim falešnou bankovku vrátil a vše ohlásil četníkům, kteří oba muže - syna sedláka Franze Sekaniny z Hunčovic (o. Olomouc) a studenta práv Aloise Žáčka z Čertoryj (o. Olomouc) vypátrali, zatkli a předali trestnímu soudu v Olomouci.³⁵ Dne 11. 9. 1868 byla v nádražní expedici v *Opavě* zachycena falešná, perem kreslená bankovka.³⁶

V listopadu 1868 byly opět v Opavě a okolí zadrženy falešné bankovky v hodnotě 5, 10 a 100 zlatých. Pro podezření z výroby padělků byl zatčen jistý muž bydlící nedaleko Opavy, u nějž během domovní prohlídky našli četníci bankovkový papír a rycí potřeby.³⁷

Ve Vídni byla počátkem ledna 1877 zatčena skupina padělatelů bankovek. Jeden ze zadržených - čtyřiašedesátiletý litograf Sebastian Kiermayer na policii vypověděl, že se během světové výstavy v roce 1873 ve Vídni seznámil s mimořádně schopným kreslířem Josefem Koptou a protože se oběma nevedlo příliš dobře, rozhodli se padělat bankovky. Kopta zhotovil kamenotiskovou desku a Kiermayer zařídil tisk. S výsledkem byli velice spokojeni, distribucí padělků byla pověřena Kiermayerova manželka Antonie a jeho pětadvacetiletý syn - obchodní agent Josef. První falsifikáty zhotovené na jaře roku 1873 byly dokonalé a podle zprávy v novinách „*jen cvičené oko znalce bylo schopno rozeznat, že se jedná o padělků*“.

10 zlatých 15.3.1863 - falzum

Aby nevzbudili podezření, začali na jaře roku 1875 s tiskem „*téměř opět dokonalých padělků*“ bankovek v hodnotě jeden zlatý, avšak vzhledem k relativně malému zisku se v létě roku 1876 vrátili opět k tisku desetizlatek. Po zhotovení značného množství padělků kamenotiskovou desku zničili – Kiermayer uvedl, že dostal strach a bude uvězněn. V srpnu roku 1876 zaplatil Kiermayer v Horsowitzově uzenářství na Tuchlauben a u pekaře Gerbera na Petersplatz ve Vídni padělky desetizlatek, které sice v obou obchodech později rozpoznali, ale díky nerozhodnosti prodavaček oznámit celou záležitost policii nebyl pachatel dopaden. V září téhož roku vyrobili Kiermayer s Koptou padělky v hodnotě 5 zlatých a v říjnu je dali do oběhu prostřednictvím jistého Arpáda Esera, jež obdržel za každou udanou bankovku odměnu 1 zlatý. Za svou činnost získal během listopadu a prosince 1876 odměnu nejméně 1000 zlatých, což potvrdilo domněnku policie, že padělatelé museli dát do oběhu několik tisíc kusů bankovek. Jak celá záležitost skončila, není známo.³⁷

Od začátku roku 1877 se na různých místech Moravy objevilo značné množství padělků rozšiřovaných asi třicetiletým mužem mluvícím německy s vídeňským dialektem. Padělky tištěné z desek na velinovém papíru s padělaným vodotiskem a zelenými čísly sérií t. t. G. číslo 953 867, resp. e. e. S. číslo 693 875 a různými kombinacemi zmíněných číslic byly označeny jako velice nebezpečné, při povrchním pozorování jen těžko rozeznatelné, lišící se od pravých bankovek především nápadně černými očima u obou hlavních postav a pronikavou, téměř zelenou barvou čísel sérií.³⁸

Koncem roku 1877 byl v obcích *Nová Bělá* (o. Ostrava – město) a *Frenštát pod Radhoštěm* (o. Nový Jičín) zaznamenán výskyt padělků rozšiřovaných asi čtyřicetiletým mužem středního vzrůstu zavalité postavy s plným obličejem, tmavým knírem a světlými vlasy.³⁹

V prosinci téhož roku byl na c. k. berním úřadu ve *Fryšvaldově* (dnes Jeseňák) zachycen padělek zhotovený fotomechanickou cestou bez vodoznaku, pro laika od pravé bankovky téměř nerozeznatelný. Zadržena žena nebyla schopná uvést, od koho ji získala.⁴⁰

Počátkem roku 1878 navštívil mlynářský mistr D. z města B. v *rakouském Slezsku* litografickou dílnu v pruských Hlubčicích, aby si zde nechal zhotovit osobní vizitky. Při předávání hotových vizitek navázal nenucený rozhovor s poslíčkem, jehož se mimo jiné vyptával na techniku kamenotisku a fotografování. Z rozhovoru usoudil, že by nebylo obtížné zhotovit rakouské bankovky, což poslíček připustil. Mlynář uvedl, že je majitelem mlýna, ve kterém by mohly být bankovky nerušeně vyráběny. Tiskařské desky, lis a vše potřebné k výrobě bankovek byl schopen obstarat na základě falešného prohlášení v Prusku a převést tajně přes hranice. Na základě sdělení poslíčka, že zná ve Vratislavi zkušeného a věci znalého rytce, jež je schopen vyrobít potřebné desky k tisku bankovek, jej pověřil jednáním, na cestovní výlohy mu dal 15 zlatých a požádal o brzkou zprávu o výsledku jednání. Domluvili se, že v korespondenci budou z bezpečnostních důvodů celou záležitost nazývat jiným jménem – budou psát o sazenicích. Po několika dnech obdržel mlynář zprávu, že „*umělecký zahradník z Vratislavi*“ je schopen uzavřít obchod a vyžádané „*sazenice*“ - myšleny tím tiskové desky, je schopen zaslat. Mlynář po následném příjezdu do Hlubčic, kde měl převzít zásilku z Vratislavi, vyplatit požadovanou zálohu a podepsat revers k zaslání množství „*sazenic velké odrůdy*“, byl po složení zálohy a podepsání reversu zatčen pruskou policií. Poslíček totiž oznámil celou záležitost svému nadřízenému a ten vše udal na policii, která „*hořce zklamaného mlynáře vzala do své ochrany*“.⁴¹

Dne 30. května 1878 byl v obchodě Gustava Drexlera na ulici Mezi trhy v *Opavě* zadržen neznámý chlapec platící za nákup čaje perem kreslenou bankovou velmi špatné kvality, na první pohled rozpoznatelnou od bankovky pravé. Na dotaz, odkud bankovku má, odpověděl, že ji obdržel včetně spropitného od neznámého muže. Přivolaná policejní hlídka zadržela a c. k. zemskému soudu v *Opavě* předala mladistvého kovářského tovaryše E. R. ze Šumperka, praktikujícího ve spojení s chlapcem v různých obchodech tyto podvody.⁴²

V červenci 1878 směnily dvě obchodnice se zeleninou vracející se z trhu v *Novém Jičíně* zpět do Lipníku nad Bečvou (o. Přerov) v hostinci v *Dubu* (o. Nový Jičín) s neznámou ženou drobné mince z tržby za dvě bankovky v hodnotě 10 zlatých. Po zjištění, že se jedná o padělků, zajistili po krátkém čase četníci ženu, odpovídající danému popisu. Při výslechu zatčené vyšlo najevo, že se jedná o již jedenkrát trestanou podvodnici z *Malé Morávky*

(o. Bruntál), která se po příjezdu do Nového Jičína z Opavy ubytovala 20. července v hostinci „U zeleného stromu“, kde již byla očekávána společníkem z Bruntálu. Večer se k nim připojil dosud neznámý muž z Opavy, který následující den ráno (vstal ve čtyři hodiny!) zhotovil pomocí již nachystaných barev falsifikáty obou bankovek a téhož dne všichni tři hostinec opustili. Muž z Bruntálu byl popsán asi jako třicetiletý s černými vlasy, nápadnými velkýma očima, bezvousý a s loveckou čepicí, „malíř bankovek“ z Opavy asi osmadvacetiletý s červeným obličejem a narudlým knírem oblečený do černých kalhot, šedého kabátu a se žlutým slaměným kloboukem.⁴³

V letních měsících roku 1889 obdržela Rakousko – uherská banka větší množství bankovek v hodnotě 10 zlatých zkrácených o 2 – 3 mm. Jednalo se o podvodnou manipulaci, při které pachatel postupným vystřihováním 2 – 3 mm širokých proužků z 60 kusů bankovek a jejich pozdějším slepením získal novou bankovku, ovšem také o 2 – 3 mm kratší. Pokud majitel předložil bankovku s vystřihnutým proužkem (tudíž o 2 – 3 mm kratší) v bance, obdržel za ni jen 9 zlatých. Věřejnost byla upozorněna, aby si při přijímání bankovky prohlédla proti světlu. Jen takovým způsobem bylo možné rozpoznat zásah nůžkami do bankovky.⁴⁴

V *Moravské Ostravě* se v březnu 1894 objevilo velké množství padělků, podle sdělení policie se jednalo již o patnáctý typ s následujícími rozpoznávacími znaky:

1. jak na německé, tak maďarské straně je modrý dotisk nad ideální ženskou hlavou proveden nedokonale, místo bodů je tvořen dvěma křížícími se šrafováními,

2. na německé straně je ve firemním označení „Oesterreichisch – ungarische Bank“ nad písmenem R ve slově Ungarisch zřetelný tmavý bod,

3. na téže straně v textu je také ve světlém jasném líci za každou ženskou hlavou vedle chřípí jasný a zřetelný tmavý bod,

4. na maďarské straně je ve slově „majus“ v datu vydání bankovky poslední písmeno obrácené.

5. dosud zachycené falsifikáty nesou série 1613 a 1013 a čísla 062282 a 062281, číslování na padělcích je špatně čitelné.⁴⁵

50 ZLATÝCH

Státovky rakouské měny v hodnotě 50 zlatých vydané 25.8.1866 (P-R č. 152) a 1.1.1884 (P-R č. 158).

Vzhledem k výskytu falešných rakouských státovek v hodnotě 50 zlatých zhotovených z tiskových desek, sdělilo c. a k. ministerstvo vnitra ve Vídni, že dne 22. července 1876 nařídilo c. a k. říšskému ministerstvu financí zkontrolovat jejich pravost. Vzhledem k tomu, že se jednalo o papírové peníze vysokých hodnot a předpokládaný počet zhotovených falešných exemplářů mohl být značný, jednalo by se o velmi nebezpečnou akci. Tři zachycené fa-

lešné státočky byly označeny jako velmi zdařilé. Falsifikáty se od pravých lišily u různých sérií širším typem písma, byly tištěny na tenčím klíženém strojovém papíru s uměle zhotoveným vodotiskem. Mimo toho byly postavy nakresleny nesprávně. Nápis se celkově odchylovaly od originálu. Písmena v nápisu „Fünfzig Gulden“ měla nestejnou sílu.⁴⁶

Počátkem února 1889 byl v *Opavě* po zachycení několika velmi zdařilých padělků zatčen pro důvodné podezření z padělání a rozšiřování bankovek známý, velmi zručný padělatel Johann Křížek, který strávil ve vězení již 30 let za padělání bankovek a veřejných kreditních listin velmi vysoké kvality, často přijímaných jako vklady v různých bankovních ústavech. Po zatčení a umístění do samoty ve věznici c. k. krajského soudu, byl ráno dne 5. února nalezen mrtev, když se oběsil na provaze smotaném z onucí. Jeho manželka byla pro podezření, že o činnost manžela věděla rovněž internována.⁴⁷

Zpráva o smrti Křížka vyvolala ihned „aféru Křížek“. Z *Opavy*, *Místku*, *Moravské Ostravy*, *Vítkovic* a *Bruntálu* byl najednou hlášen výskyt značného množství ručně kreslených státoček velmi těžko rozeznatelných od pravých. Na poště v *Ostravě-Vítkovicích* byla dne 2. února 1889 zachycena padělaná státočka, kterou platil jistý kupec, na poště v *Bruntále* byla zadržena falza s největší pravděpodobností rovněž Křížkovy výrobky. Šestnáct kusů falešných státoček bylo deponováno na c. a k. ministerstvu financí ve Vídni. Ihned byly informovány bezpečnostní úřady v Moravské Ostravě a po padělateli zahájeno pátrání. Vyšetřováním bylo zjištěno, že padělatelem je jistý Johann Křížek, rytec - génius odsouzený již dříve za padělání bankovek a listin na 34 let žaláře, vlastníci dům v Kylešovicích (dnes součást Opavy) a zaměstnaný u c. k. zemského soudu v Opavě jako úředník. V jeho bytě byly nalezeny částečně rozpracované i hotové dokonalé padělky papírových peněz velmi obtížné rozeznatelných od pravých a potřebné nářadí. Křížek zatčený přímo v expedici soudu tvrdil během výslechu, že se na něj nevztahuje pozemská spravedlnost. Společně s Křížkem byla zatčena i jeho manželka Maria a společník Josef Staniek, který padělky rozšiřoval především na trzích. Ale to vše bylo napsáno ex post až po Křížkově sebevraždě!⁴⁸

Podle sdělení c. k. ministerstva vnitra ve Vídni bylo jen v prosinci 1888 zachyceno převážně ve večerních hodinách na trzích celkem 14 kusů padělků ručně malovaných modrým a hnědým inkoustem na obyčejném strojovém papíru velmi snadno rozeznatelných od státoček pravých. Po čtyřech exemplářích v *Haliči* a *rakouském Slezsku*, tři na *Moravě*, dva v *Uhrách* a jeden ve *Vídni*.⁴⁹

Ve *Štýrském Hradci* byl v březnu 1896 za padělání bankovek odsouzen k osmi letům těžkého žaláře jistý Giuseppe Mussigha pocházející z okolí Udine.⁵⁰

100 ZLATÝCH

Bankovky rakouské měny v hodnotě 100 zlatých vydané 1.2.1858 (P-R č. 142) a 15.3.1863 (P-R č. 149).

Podle sdělení novin Prager Zeitung byly v *Berouně* v prosinci roku 1860 zachyceny dva kusy téměř dokonalých padělků, rozeznatelných od bankovek pravých jen pod mikroskopem. Giloše v rozích kolem číslic byly ve tvaru řetězových řezaných linií (kreuzweise geschnittenen Strichen), u pravých bankovek se jednalo o čtyřhranné pravidelné obrazce. Dále u padělků zcela chyběla oblaka nahoře nad nápisem „Viribus Unitis“, ve středu bankovky zcela chyběl vodoznak 100 a u slova „Strafe“ slovíčko „zu“. Série bankovek byly Sx, u série Sq bylo písmeno q umístěno nad směrovou přímkou. Bankovky byly vytištěny na jemném a hladkém papíře – rozdíl od bankovky pravé byl hmatem rozeznatelný. Vodoznaky byly zhotoveny neobratně a na nesprávném místě, konkrétně střední horní arabeska zasahovala až do věnce mužské postavy.⁵¹

V lednu 1861 se v obci *Unterinn* v jižním Tyrolsku objevily padělky nápadně připomínající bankovky zadržené rovněž v Tyrolsku, zhotovené pravděpodobně v Miláně. Bankovky z obce *Unterinn* s číslicí 21 nahoře vlevo a sérií Ae byly zhotoveny pravděpodobně ve Vídni nebo v Uhrách. Podle popisu byl papír padělků na přední straně hladký a lesklý, kresba obecně hrubší se silným vystupujícím stínováním odlišným od bankovky pravé. Znak nahoře byl vyplněn nejasnými příčnými čarami, čelo Austrie tmavé nepravidelně stínované, špičatý tvar brady místo oblého, písmo hrubší a silnější. Slovo „Verbrechen“ je psáno s malým „v“. Nejnápadnějším znakem byl natištěný vodoznak viditelný proti světlu – jevil se jako zřetelný s ostře bíle bodovaným okrajem a ne mléčně bílý jako u pravé bankovky.⁵²

V listopadu roku 1868 požádal muž bydlící ve vesnici nedaleko Opavy po překročení rakousko – pruské hranice ve vesnici *Dvořisko* (Oppahof) v okrese Opava neznámého muže, aby za příslib 50 krejcarů vyměnil v nedaleké pruské vesnici *Kravaře* (Deutsch Krawarn – dnes v o. Opava) bankovku v hodnotě 100 zlatých – bohužel nevíme za jakou měnu. Vzhledem k tomu, že bankovku bez problémů vyměnil, byl následující den vyslán k výměně znovu ke stejnému obchodníku. Tomu se nezdálo, aby neznámý člověk dva dny po sobě měnil v malé obci bankovky tak vysoké hodnoty, navíc si všiml, že nabízená bankovka má zelený podtisk. Pod nějakou záminkou doprovodil muže k dotyčnému, který bankovky do Pruska odeslal, zadržel je a předal pruské finanční stráž. Ten u výslechu tvrdil, že bankovku našel na železniční trati a netušil, že je falešná. Podle sdělení pruské policie se nejednalo o první případ, když nedávno byla v *Ratiboři* zadržena falešná rakouská bankovka v hodnotě 10 zlatých.⁵³

Poznámky

1/ INDRA, Jaromír: Padělky československých státovek z roku 1919. Sběratelské zprávy Hradec Králové, č. 127/2009, str. 196 – 198; **2/** INDRA, Jaromír: Výskyt padělků československých mincí na Moravě a ve Slezsku v letech 1922 – 1938. Mince & Bankovky Praha, č. 4/2009, str. 13 – 19; INDRA, Jaromír: Padělky československých mincí ve zprávách německého tisku 1922 – 1938. Slezský numismatik č. 13/2010, str. 9 – 13; **3/** INDRA, Jaromír: Padělky rakouských mincí v relacích německého tisku v letech 1860 – 1914. Slezský numismatik č. 14/2011, str. 7 – 22; **4/** PICK, Albert – RICHTER, Rudolf: Papiergeld Spezialkatalog Österreich 1759-1986, 2. Auflage 1986; **5/** Schildberg, Brünnener Zeitung Brünn (dále jen BZB) č. 56 z 8.3.1862; **6/** Brünn – Fälscherbande in Zehnkreuzer – Münzscheinen, BZB č. 237 ze 16.10.1863; **7/** BZB č. 274 z 28.11.1863; **8/** Bennisch, Troppauer Zeitung Troppau (dále jen TZT) č. 75 z 31.3.1867; **9/** Troppau – Fälscher, TZT č. 84 z 10.4.1867; **10/** Städtisches Museum in Troppau, Zeitschrift für Geschichte und kultur Geschichte österreichisch Schlesien, Troppau, ročník 1906/7 č. 4 str. 260; **11/** Znaim – Banknotenfälscher, BZB č. 289 z 15.12.1861; **12/** Austerlitz – Falsche Banknoten, BZB č. 134 ze 14.6.1863; **13/** Klobouk – Fälsche Banknoten, BZB č. 407 z 3.9.1864; **14/** Trübau – Banknotenfälscher, BZB č. 26 z 1.2.1865; **15/** Entdeckung eines Falschmünzers, TZT č. 158 z 11.7.1873; **16/** Mistek – Banknotenfalsifikate, Silesia Troppau (dále jen ST) č. 100 z 22.8.1877; **17/** Teschen – Falsche Gulden, Mährisch Schlesische Grenzboten Mährisch Ostrau dále jen MSGMO) č. 99 ze 7.12.1879; **18/** Während der Banknotenfälschung erkappt, TZT č. 200 z 1.9.1882; **19/** Falsche Einser, Ostrauer Zeitung Mährisch Ostrau (dále jen OZMO) č. 124 z 22.10.1891; **20/** Falsche Gulden, TZT č. 262 z 15.11.1891; **21/** Falsche Gulden, TZT č. 285 ze 13.12.1891; **22/** Verausgebung einer falschen 5 Gulden Banknote, BZB č. 205 z 5.9.1862; **23/** Brünn – Falsche Banknoten, BZB č. 78 z 5.4.1863; **24/** Pest – Banknotenfälscher, BZB č. 106 z 9.5.1863; **25/** Troppau – Banknotenfälscher, TZT č. 1 z 1.1.1864; **26/** Troppau – Falsches Geld, TZT č. 94 z 25.4.1870; **27/** Falsche Banknote, MSGMO č. 1 z 2.1.1877; **28/** Troppau – Falsche Fünfer Note, MSGMO č. 32 z 18.4.1880; **29/** Staatsnoten Fälscher, TZT č. 297 z 27.12.1880; **30/** Falsche Fünfgulden Noten, OZMO č. 50 z 24.4.1896; **31/** Gemeindeväter als Banknotenfälscher, OZMO č. 50 z 24.4.1899; **32/** Prossnitz – Banknotenfälschung, BZB č. 92 z 22.4.1865; **33/** Troppau – Banknotenfälscher, TZT č. 208 z 10.9.1867; **34/** Verhaftete Falschmünzer, BZB č. 262 ze 14.11.1867; **35/** Olmütz – Eine falsche Zehngulden Banknote, BZB č. 200 z 31.8.1868; **36/** Troppau – Falsche Banknote, TZT č. 210 z 12.9.1868; **37/** Troppau – Falsche Banknoten, TZT č. 263 ze 14.11.1868; **38/** Banknotenfälscher in Wien, MSGMO č. 6 ze 7.1.1877; **39/** Mistek – Falsche Banknoten, ST č. 148 z 12.12.1877; **40/** Freiwaldau – Falsche Banknoten, ST č. 154 z 25.12.1877; **41/** Versuchte Banknoten – Fälschung, TZT č. 104 ze 6.5.1878; **42/** Banknotenfälschung, TZT č. 125 z 31.5.1878; **43/** Banknoten Falsifikate, TZT č. 174 z 31.7.1878; **44/** Gekürzte Banknoten, TZT č. 128 ze 4.6.1889; **45/** Falsche Zehngulden Banknoten, OZMO č. 43 z 15.4.1894; **46/** Troppau – Falsches Papiergeld, TZT č. 181 z 9.8.1876; **47/** Verhafteter Fälscher, TZT č. 30 ze 6.2.1889; **48/** Banknotenfälscher, TZT č. 34 ze 14.2.1889; **49/** Falsche 50 Gulden Staatsnoten, TZT č. 51 z 2.3.1889; **50/** Ein verurtheilter Banknotenfälscher, OZMO č. 29 z 12.3.1896; **51/** Falsche Banknoten, BZB č. 41 z 19.12.1860; **52/** Falsche Hundert Gulden Banknoten, BZB č. 16 z 19.1.1861; **53/** Troppau – Über den Fang eines Falschmünzer Agenten, TZT č. 264 z 15.11.1868.

Drobnosti

Nález mincí v kostele sv. Acháce v Dolním Údolí

Květoslav Growka

Vesnice Dolní Údolí na Zlatohorsku je známá od počátku 15. století, dnes je již jen místní částí Zlatých Hor. Skupina nadšenců zde založila Občanské sdružení pro obnovu a údržbu kulturního a přírodního bohatství Horního a Dolního Údolí, protože jim není lhostejný osud památek, jako např. pomníku obětem 1. světové války či kostelíku sv. Acháce, který ve vlastnictví Města Zlaté Hory nebyl léta využíván. Přišli s myšlenkou tento objekt zachránit a využívat jej k nekomerčním účelům, jako jsou výstavy, benefiční koncerty a jiné.

V jarních měsících 2012 došlo k opravě střešní krytiny na kostele. Při sundávání makovice byla nalezena schránka s dokumenty a mincemi. Archiválie nám dávají možnost nahlédnout do dějin lokálie i obce.

Církevně byla obec přifařena do Zlatých Hor. Dřevěná kaple sv. Eucharie byla postavena dle zápisu již r. 1757 za vládnoucího knížecího biskupa Filipa G. Schaffgotsche (jako filiální kaple se uvádí 1770). Zchátralá kaple byla r. 1819 nahrazena novou, větší. Zapisovatel nezapomněl zhodnotit těžkou situaci za napoleonských válek, kdy došlo k finanční a měnové krizi: „V roce 1797 byly v rakouském státě místo mincí dány do oběhu Bankozettel a to 1, 2, 5, 10, 25, 50, 100 a 1000 zlí; tyto platily až do měsíce března 1811, kdy byly zredukovány na jednu pětinu, tzn., že místo 100 zlatých bylo jen 20 zlatých v nových papírových penězích pojmenovaných výplatní a anticipační poukázky, které jsou ještě dnes v oběhu o 1, 2, 5, 10, 20 a 100 zlí a podléhají kurzu.“ Jako důkaz byla k zápisu přiložena sada mincí: 1 krejcar 1800 S, 6 kr 1800 F, 7 kr 1802 G, 15 kr 1807 A, 1 kr 1816 S a papírový směnný list - zvaný lidově šajn - 1 zlatý 1811. Pro představu o hodnotě peněz je zde uveden pouze jeden doklad: „V roce 1815 a 1816 byla cena obilí opět velmi vysoká. Pytel obilí stál 50 až 60 zlí ve výplatních poukázkách.“

V r. 1895 bylo zjištěno, že střecha věže je poškozena, po opravě byl do makovice vložen nový zápis doprovázený sadou mincí: 1/4 zlatník 1858 A, 10 kr 1869, 20 kr 1868, 1 zlatník 1878, ovšem bez jakéhokoliv komentáře, který by si zasloužily. Jedná se o ukázkou stříbrných mincí rakouské měny zavedené r. 1857, která ukončila platnost dvou dosud platných měn – konvenční a vídeňské. Vyřešily se tak následky uplynulých hospodářských krizí. Byla obnovena směnitelnost bankovek za stříbrné mince a hlavně byl zaveden desetinný systém.

Od r. 1909 se datuje snaha obce a věřících o opravu kaple, resp. v závislosti na možnostech získání finančních prostředků o postavení nového kostela, kamenného, trvalejšího. To se zdařilo až 16. 7. 1911, kdy byl posvěcen základní kámen, koncem září byly nejdůležitější práce ukončeny, takže mohla být usazena makovice, kříž a hromosvod. Do makovice byl vložen pamětní zápis, v němž však chybí, že opět došlo ke změně měny, v r. 1892 byla zavedena měna korunová. Na druhé straně zapisovatelé pamatovali na vložení sady mincí, které tuto měnu zastupují: 1 h 1894, 2 h 1910, 10 h 1907, 20 filér 1893 KB a pamětní 1 koruna 1908 k 60. výročí vlády císaře FJI.

Po vysvěcení kostela zde tak vedle sebe stály dva církevní svatostánky. Ne však nadlouho, dřevěná kaple byla zbourána v r. 1913. Při opravě věžičky vložilo Občanské sdružení pro obnovu a údržbu kulturního a přírodního bohatství Horního a Dolního Údolí nazpět do makovice fotokopie původních archiválií a dokumenty nové, především listinu, kde je zaznamenáno jeho současné snažení včetně ukázek české měny.

Zapomenutý opavský numismatik Josef Ferdinand Hirsch

Jaromír Indra

Nejen knihy, jak praví staré latinské přísloví, ale i sbírky mají své osudy. Jen málokterý sběratel mincí, známek, motýlů atp. má, resp. měl to štěstí, že jeho po celý život budovaná sbírka našla svého pokračovatele. Někdy z nezájmu okolí, někdy z nutnosti došlo k prodeji sbírky ještě za života majitele, většinou však až po jeho smrti. Známe osudy velkých sbírek Mikšovy, Kiliánovy, Bergerovy, Donebauerovy, Horského a dalších, v poslední době např. sbírky Dr. Poláka prodané aukčním domem AUREA v Praze.

K výše jmenovaným, v aukčních katalogích dodnes citovaným sběratelům, patří bezesporu i zcela zapomenutý opavský sběratel a numismatik Josef Ferdinand Hirsch, který shromáždil mimořádnou kolekci mincí, jejíž součástí byla i od té doby zřejmě nepřekonatelná sbírka medailí vydaných k osvobození Vídně od Turků v roce 1683.

Co víme o rodině Hirschů? Moc toho není. Zukal uvádí, že dům Mezi trhy č. 1 (konskripční číslo 139) zakoupila rodina Hirschů v roce 1805 od dědiců zemřelého Franze Otty.¹ Kupcem byl s největší pravděpodobností olomoucký obchodník Wolfgang Carl Hirsch, jehož syn Josef Wilhelm Hirsch se ve věku 22 let oženil dne 23. května 1826 s devatenáctiletou Marií Tlach, dcerou opavského měšťana a obchodníka Vinzenze Tlacha, majitele statku v Ondřejovicích v okrese Jeseník.² V témže roce založil obchodní firmu W. C. Hirsch & Sohn, Gemischte Waarenhandlung, Zwischen Märkten 139.³ Z tohoto svazku se dne 16. července 1831 narodil Josef Anton Vinzenz Wolfgang Heinrich Hirsch, jméno Ferdinand získal zřejmě při konfirmaci.⁴

Po absolvování opavského nižšího gymnázia a obchodní školy v Lublani a po několikaletém pobytu ve váženém obchodním domě v Hamburku nastoupil mladý Hirsch v roce 1855 do obchodu svého otce, který po jeho smrti v roce 1866 převzal. Jako obchodník ze staré školy řídil své obchody solidně a poctivě, což vedlo nejen ke značnému rozkvětu firmy, ale i k velkému respektu obchodních partnerů i spoluobčanů. S tímž nadšením, s jakým vedl svůj obchod, byl činný i ve veřejném životě. Dlouhá léta působil ve Slezské obchodní a živnostenské komoře, jejíž obchody za hotové peníze obstarával, byl členem představenstva Slezského kreditního spolku, předsedícím obchodního soudu a cenzorem Rakousko – uherské banky. Jako člen obecního zastupitelstva se zajímal o rozvoj města Opavy, podporoval činnost snad všech dobročinných spolků a humanitárních organizací ve městě.⁵

Jako zkušený a schopný obchodník věděl, že základem obchodu jsou společenské kontakty. Kde jinde by je mohl navázat a rozšířit než ve spolku sdružujícím mocné a bohaté obyvatele města - v měšťanské střelecké společnosti. I když nebyl, na rozdíl od svého otce, jejím členem,⁶ zúčastnil se v za-

stoupení tzv. Vévodské střelby (Herzogschiessen) v roce 1884. V té době, ale i později bylo zcela běžné, že movití nečlenové střeleckého spolku si po zaplacení výloh spojených se střelbou mohli najmout za sebe střelce – člena spolku. Ve výsledkové listině střelby byli poté uvedeni společně se skutečně střílejícími střelci. Nežřídka se stalo, že najatý střelec střílející za několik nestřelců obsadil i několik předních míst. Hirsch, resp. jeho zástupce hodinář Ziegler, obsadili ve střelbě 9. místo.⁷

Josef Ferdinand Hirsch zemřel po dlouhé těžké nemoci (plicní tuberkulóza) ve věku 57 let v sobotu 10. září 1887 o půl osmé večer. Pohřební průvod za účasti velkého počtu obyvatel města a smutečních hostů vyšel v úterý 13. září 1887 o čtvrt na čtyři odpoledne z domu smutku na Otické ulici č. 12. Pohřební kočár doprovázeli členové spolku Pietät a mladí obchodníci se zapálenými pochodněmi, obchody na trase průvodu byly uzavřeny. Pohřben byl na opavském hřbitově o půl páté večer.⁸

Z manželství Josefa Ferdinanda Hirsche a Flory Augusty, rozené Pecha, dcery Stefana Pechy, c. k. setníka žijícího v penzi v Opavě, a jeho manželky Marie, rozené Bubanowich se dne 20. října 1861 narodil syn Alexander Eugen Vinzenz Hirsch. Pokřtěn byl 12. listopadu 1861, kmotrem při křtu byl jeho děd – opavský obchodník Josef Wilhelm Hirsch. Po absolvování vysoké školy používal titul Dr. – zda-li byl právník, nevíme. Dne 4. září 1918 se oženil s Else Edle von Plank, zemřel ve Vídni dne 29. června 1939.⁹ Datum narození a úmrtí druhého syna, c. k. nadporučíka Otty Hirsche se nepodařilo zjistit.

Jedna věta z nekrologu z roku 1887 „...měl vysoce vyvinutý smysl pro krásu a díky svým rozsáhlým numismatickým vědomostem shromáždil krásnou sbírku mincí, kterou systematicky doplňoval a rozšiřoval.“ nás přivádí k Hirschovi – numismatiku a sběrateli.¹⁰

Musel to být nejen velmi zdatný obchodník, ale i mimořádně finančně vybavený sběratel, schopný navázat obchodní styky s předními obchodníky s mincemi ve Vídni, ale především, jak se domnívám, v Německu. Korespondence s obchodníky s mincemi se bohužel nedochovala, bylo by to jistě velmi zajímavé čtení. Součástí sbírky řady velice vzácných mincí byla i kolekce 180 kusů medailí vydaných k osvobození Vídně od Turků v roce 1683. Seznam sbírky medailí včetně několika vyobrazení se dochoval díky publikaci vydané Dr. Alexandrem Hirschem v roce 1883 uložené dnes v knihovně Slezského zemského muzea v Opavě.¹¹

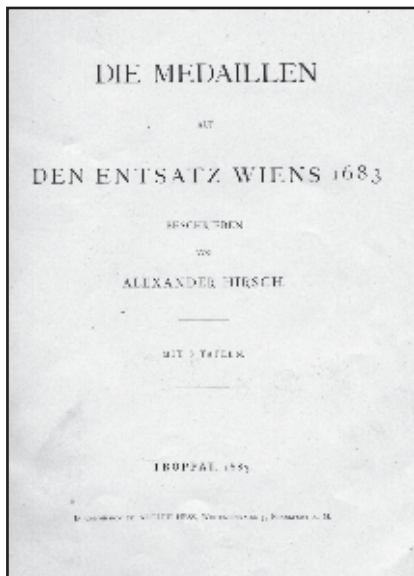
Zda-li oba synové sbírku svého otce po jeho smrti rozšiřovali a jaké důvody vedly oba bratry k uspořádání výstavy otcovy sbírky, nevíme. Výstava Hirschovy sbírky medailí v muzeu císaře Franze Josefa I. pro umění a řemesla v Opavě zahájena dne 12. března 1902 se setkala nejen s velkým zájmem ze strany návštěvníků, ale byla jí věnována i mimořádná pozornost v denním tisku. Katalog k výstavě, který se nedochoval, sestavil Dr. Hirsch a úvodem jej opatřil ředitel muzea Dr. Braun.¹²

Jakmile došlo k rozhodnutí sbírku prodat, byly bezpochyby osloveny k vyjednání nejlepších podmínek prodeje ty nejznámější aukční domy v Rakousko – Uhersku a v Německu. V „konkurzu“ zvítězila aukční firma Adolph Hess Nachf. z Frankfurtu nad Mohanem a nabídla sbírku obsahující 2349 položek ve své 98. aukci konané ve dnech 10. – 14. října 1904. Celková docílená cena 53.000 německých marek odpovídala v té době asi 66.000 rakouských korun.¹³

Není samozřejmě možné vypsát všech 2349 položek, vybral jsem proto jen ty zajímavější. Např. denár Boleslava I. (Donebauer 61, Cach 27)¹⁴ byl prodán za 3,5 marky, denár Boleslava II. (Don. 89, Cach 123) za 6,5 marek, denár Boleslava Chrabrého (Don. 155, Cach 86) za 5,5 marek, denár knížete Jaromíra (Don. 197, Cach 274) za 12,5 marek, dukát Václava IV. (Don. 848) za 175 marek, tlustý groš Václava VI. o váze 96 g za 355 marek, druhý exemplář o váze 53 g za 220 marek, moravský Joštův dukát (popsaný Dannebergem v Berliner Zeitschrift, Band 16 str. 196 – pravděpodobně unikát) za 205 marek, pražský dukát Ferdinanda I. (Markl 595)¹⁵ za 41 marek, 5 dukát Rudolfa II. b. l. - odražek tolaru tří císařů (Don. 1890) za 89 marek, 2 tolar tří císařů z roku 1590 (Markl 1953) za 26 marek, slezský tolar Rudolfa II. b. l. (FS 59)¹⁶ za 200 marek, pražský 5 dukát Matyáše II. z roku 1613 (Don. neznal) za 52 marek, dukáty téhož panovníka z let 1612 a 1614 (Don. 1897, 1905) za 45 marek, korunovační medaile Friedricha Falckého (Don. 2036) za 235 marek, pražský 10 dukát téhož z roku 1620 (Don. 2055) za 350 marek a pražský dukát 1620 (Don. 2067) za 105 marek. Z mincí a medailí Ferdinanda II. stojí za pozornost medaile b.l. (97mm, 283g) na holdování koruntanských stavů (Well. 7051)¹⁷ prodaná za 855 marek, lovecký dvoutolar 1626 (Don. 2215) za 175 marek, pražský 10 dukát z roku 1634 za 61 marek, brněnský tlustý 2 tolar z roku 1624 (Montenuovo 151)¹⁸ za 140 marek. Pražský 5 dukát 1638 (Don. 2354) Ferdinanda III. se prodal za 53 marek a široký 12 tolar 1629 (Don. 2353) za 480 marek, pražský 5 dukát Leopolda I. z roku 1689 (Don. 2475) za 81 marek. Z mincí FJI. byl prodán 2 tolar „Jižní dráha“ z roku 1857 spolu se 2 dvoutolary z roku 1866 za 22 marek. Tolar olomouckého biskupa Leopolda Wilhelma z roku 1658 (Mayer 96)¹⁹ za 200 marek, tzv. Cyrillus Thaler olomouckého arcibiskupa Wolfganga Schrattenbacha z roku 1730 (Mayer 464) za 165 marek. Lehnicko - březský široký 2 tolar z roku 1607 s ouškem (FuS neznali) za 100 marek. Z těšínských mincí - tolar Václava Adama (1524-79) b.l. (FuS 2965) za 250 marek, tolar téhož z roku 1574 (FuS 2966) za 250 marek, tlustý 2 tolar Adama Václava (1579 až 1617) z roku 1609 (FuS 3006) za 300 marek. Opavský 10 dukát Karla Liechtenštejna z roku 1616 (FuS 3139) za 819 marek, z krnovských ražeb – široký 2 tolar Georga Friedricha Braniborského (1543-1603) z roku 1592 (FuS 3295) za 26 marek, dukát Johanna Georga (1606-21) z roku 1617 (FuS

3372) za 95 marek, široký 2 tolar b. l. téhož (FuS 3330) za 64 marek. Jičínský tolar Waldštejnův z roku 1628 (Meyer 104)²⁰ za 180 marek.

Jako nejdražší mince byl za 1500 marek vydražen salcburský zlatý tolar na podívanou - 15 dukát (Goldener Schauthaler) Johanna Jacoba hraběte

Kuen von Belasi (1560-86) z roku 1571 (46 mm, 52,5g).

Za nejvyšší docílenou cenu – 2150 marek byly vydraženy tři salcburské medaile arcibiskupa Maxe Gandolfa von Kühnburg (1668 - 87) z roku 1668 portrétní medaile od Seize, oválná portrétní medaile signovaná V. L. a portrétní medaile od Petera Seela.

Při počítání aukčního katalogu mohou jen parafrázovat výrok zemřelé-ho Ing. Polívky „kde asi tyto ražby dneska jsou a co tehdy bylo k získání.“²¹

Katalog Hirschovy sbírky medailí k osvobození Vídně

Poznámky

1/ ZUKAL, J.: Beiträge zur Häuser- und Bürgerchronik der Stadt Troppau. In: Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Schlesiens, Troppau 1921, s. 83-84; **2/** Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, sign. OP – 1 – 29 (dále jen ZAO); **3/** KREUZINGER, E.: Chronik der alten und neueren Zeit Troppau's oder Troppau und seine Merkwürdigkeiten. Troppau 1862, s. 245; **4/** ZAO, sbírka matrik, sign. OP – 1 – 45; **5/** Josef Ferdinand Hirsch †, Troppauer Zeitung č. 208 z 13.9.1887; **6/** Joseph Wilhelm Hirsch byl členem střelecké společnosti od 22. května 1836. SOKA Opava, fond Střelecký spolek v Opavě, Schützenbuch 1797 – 1923 sign. I DC 7; **7/** Herzogsschiessen, Troppauer Zeitung Troppau č. 214 z 16.9.1884; **8/** Leichen-begängnis, Troppauer Zeitung č. 210 z 15.9.1887; **9/** ZAO, sbírka matrik, sign. OP – 1 – 45; **10/** Josef Ferdinand Hirsch †, Troppauer Zeitung č. 208 z 13.9.1887; **11/** HIRSCH, Alexander: Die Medaillen auf den Entsatz Wiens 1683. Troppau 1883; **12/** Medaillen Ausstellung, Troppauer Zeitung č. 51 z 2.3.1902; viz též Die Ausstellung österreichischer Medaillen im Kaiser Franz Josef Museum, Troppauer Zeitung č. 56 z 8.3.1902; **13/** Adolph HESS Nachf.: Mainizer Landstrasse 49, Frankfurt am Main. Münzen und Medaillen von Oesterreich – Ungarn. Sammlung des † Herrn Joseph Ferdinand Hirsch in Troppau. Auction Nr. 98, 10. – 14. Oktober 1904; **14/** FIALA, Eduard: Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer. Prag 1888; CACH, František: Nejstarší české mince. Praha 1970 – 1982; **15/** MARKL, M.: Die Münzen, Medaillen und Prägungen mit Namen und Titel Ferdinand I. Prag 1896; **16/** FRIEDENSBURG, F., SEGER, H.: Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit. Breslau 1901; **17/** WELZL DE WELLENHEIM, Leopold: Catalog de la grand collection de monnaies et medailles. Vienne 1844 - 45; **18/** Adolph HESS Nachf.: Verzeichnis verkäuflicher Münzen aus der fürstlich Montenuovo'schen Münzsammlung. Frankfurt 1885; **19/** MAYER, Eduard: Die fürstlichen Hochstiftes Olmütz Münzen und Medaillen. Wien; **20/** MEYER, Adolph: Albrecht von Wallenstein (Waldstein) Herzog von Friedland und seine Münzen. Wien 1886; **21/** POLÍVKA, Eduard: České počtní groše, žetony, kovové známky. Praha 2003, str. 30.

Nové ražby ze Slezska

Medaile ke 20. výročí spolupráce české a polské školy

Medaili vydala Střední škola technická v Opavě. Tato škola byla někdejší učilištěm největšího opavského strojírenského závodu Ostroj Opava n.p. Po roce 1989 se od mateřského podniku oddělila a fungovala jako samostatný právní subjekt – Střední odborné učiliště, později Integrovaná střední odborná škola – Centrum odborného výcviku, od roku 2006 se změněným názvem Střední škola technická Opava, Kolofítkovo nábřeží. V roce 1992 navázala přeshraniční spolupráci se školou příbuzné náplně v blízké polské Ratiboři. Škola nese název Zespół szkół mechanicznych Racibórz. Další spolupráce obou zařízení se rozvíjela velmi široce jak mezi vedením a pedagogickými pracovníky obou škol, tak i mezi jejími žáky. Uskutečnila se společná setkání, sportovní utkání, docházelo k výměně učebních plánů a odborného výcviku, na obou stranách se organizovaly i společné dovolené zaměstnanců. Tato velmi široká spolupráce, která trvá i nadále, je významně podporována finančními prostředky z evropských fondů prostřednictvím euroregionu Silesia. Ke 20. výročí vzájemné spolupráce vydala česká škola pamětní medaili.

Popis medaile:

av: budova školy v Opavě, pod ní iniciály názvu školy SŠT a celý její název STŘEDNÍ ŠKOLA/ TECHNICKÁ/ OPAVA, po obvodu opis.: 20 let vzájemné spolupráce + 1992 – 2012 +

rv: budova školy v Ratiboři, pod ní znak školy a její název v polštině ZESPÓŁ SZKÓŁ/ MECHANICZNYCH/ RACIBÓRZ, po obvodu shodný opis jako na líci, avšak v polském znění: 20 lat wzajemnej współpracy + 1992 – 2012 +

Medaili v počtu 200 ks vyrobila firma Kodeda ve Světlé Hoře odstředivým litím ze zinku, povrchová úprava bronzová patina, průměr medaile 55 mm, váha 44 g. Návrh obou stran připravil výrobce podle dispozic a podkladů ředitele školy Ing. Jos. Voldána. Medaile je neprodejná a oba partneři měli k dispozici po 100 kusech pro vlastní zaměstnance škol a případně hosty.

V. Kočvara

Medaile k počtě řemesla a vědění

Stejný vydavatel jako v předchozím případě, tedy Střední škola technická v Opavě, vedená myšlenkou současného nedocení výrobních řemesel, zejména u mladé generace, což vedení školy zažívá na vlastní kůži, kdy z původního vzdělavatele učňovské mládeže jen v oborech technických se škola změnila na mnohooborovou, v níž skutečně technické řemeslné vzdělání

získává pouze zlomek jejich žáků, vydala medaili k počtě řemesel. Na jednostranné medaili byl použit stejný motiv jako na medaili vydané k česko-polské spolupráci škol – je to pohled na školní budovu s iniciálami a celým názvem školy. Jen opis po obvodu byl změněn a je v něm uvedeno: Řemeslo a vědění je cestou k úspěchu. Technické parametry a také výrobce jsou shodné s medaili předchozí. Byla vydána v počtu 100 kusů, není prodejná a slouží jako upomínkový dar pracovníkům školy při odchodu do důchodu, významným návštěvám školy a při jiných vhodných příležitostech.

V. Kočvara

Medaile firmy Ferram Opava

Ke 20. výročí vlastního založení vydala firma Ferram v Opavě v roce 2011 medaili. Firma vznikla společným rozhodnutím několika zaměstnanců opavského strojírenského závodu Ostroj v době jeho transformace na nové ekonomické podmínky, které se začaly uplatňovat v národním hospodářství po listopadu 1989. Národní podnik Ostroj se dostal v té době do finanční krize a nestačil pro nedostatek výchozích materiálů plnit požadavky ostravských dolů, zejména na náhradní díly. Této skutečnosti využili dotčení pracovníci založením původně dost malé firmy, dokázali však velmi rychle získat potřebný úvěr, zajistit materiál a vyhovět požadavkům dolů. Byť šlo z počátku jen o drobné zakázky, firma dynamicky rozšiřovala svou výrobu a začala plnit požadavky, k čemuž napomohl i sám původní dodavatel těchto výrobků, protože se začal do značné míry orientovat na zemědělský program. Firma Ferram zakoupila postupně menší výrobní kapacity, rozšiřovala také svůj sortiment i do stavebnictví a během dvaceti let se stala významným strojírenským podnikem Opavy. Svou krátkou dvacetiletou historií připomenula medaili vyrobenou firmou Kodeda ve Světlé Hoře, obdobně jako u výše uvedené medaile k výročí česko-polské spolupráce škol. Důvod je evidentní – majitelé obou firem stejně jako představitelé školy jsou aktivními společníky v opavském Rotary Klubu International.

Popis medaile:

av: pohled na jednu z budov firmy – nyní její ředitelství a název s logem, nahoře opis 20. výročí založení společnosti a dole datace 1991 – 2011 uvozené ratolestmi.

rv: ve středu firemní logo, nad ním nápis Zakladatelé společnosti a pod ním pak jejich jména: Vladimír Šťastný, Ing. Jiří Sonnek (oba již zemřeli), Zdeněk Šebesta, Ing. Vladimír Schreier, Břetislav Tůma, který je také iniciátorem a původcem vydání medaile. V horní části je v opisu datum založení firmy 18. 3. 1991 uvozené ratolestmi.

Medaile, jejíž návrh zpracoval podle požadavků objednatele výrobce, má průměr 55 mm, váží 44 g, povrch má patinu starého stříbra. Bylo vyrobeno

100 kusů, medaile je neprodejná a byla určena pro pracovníky firmy a její spolupracovníky. V. Kočvara

Medaile firmy Motoscoot

Stejně jako v předchozích případech i zde jde o výrobky firmy Kodeda ze Světlé Hory. Vydavatelem medaile je Ing. Pavel Břida, který je majitelem a také hlavním protagonistou velmi úspěšné firmy se sídlem v Opavě, s pobočkou v Praze a s řadou dealerů po celé republice. Původně se firma zabývala jen dovozem skútrů a máloobsahových motorek, později začala k nim vyrábět různé náhradní díly a nakonec dospěla k vlastním konstrukcím, které vyrábí a dodává do mnoha zemí, především do zemí Dálného východu. Více lze nalézt na webové stránce www.motoscoot.cz. Sám podnikatel se inspiroval někdejšími úspěšnými výrobky, z nichž vycházel při konstruování nových vozidel. Stejná inspirace ho přivedla k rozhodnutí vydat ke dvacetiletému výročí své firmy medaili s připomenutím úspěšných československých vozidel, která jsou proto na medaili zobrazena.

Popis medaile:

av: ve středu Jawa 555 Pionýr s nápisem a firemním logem, nad pionýrem nápis 50 let / 1956-2006, opis nahoře 20. VÝROČÍ ZALOŽENÍ FIRMY MOTOSCOOT, dole datace 1991 – 2011 uvozená ratolestmi.

rv: ve středu vozítko Velorex s nápisem a firemním logem, nad velorexem nápis 60 let / 1950-1960., opis nahoře 20. VÝROČÍ ZALOŽENÍ FIRMY MOTOSCOOT, dole datace 1991 – 2011 uvozená ratolestmi.

Návrh medaile je společným dílem objednatele a výrobce. Byla vyrobena ve dvou verzích - české a anglické, nápisy na obou verzích jsou textově shodné, avšak v příslušném jazykovém znění. V každé jazykové verzi bylo vydáno po 50 ks, česká verze je patinované stříbro, anglická patinovaný bronz. Průměr medaile je 55 mm, váha 48 g, respektive 52 u anglické verze. Pro VIP zákazníky firmy byly obě medaile vydány také v pozlacené podobě. Medaile není prodejná a slouží pouze jako dárek obchodním partnerům firmy. V každém případě je to milá připomínka tradičních československých výrobků s dobrou pověstí, na kterých nyní firma Motoscoot staví své moderní dopravní stroje.

Všechny zde uvedené medaile včetně výše uvedených jsou uloženy v lepenkové etui, která je uzavíratelná suchým zipem. V. Kočvara

Pamětní medaile k 90. výročí včelařů v Hradci nad Moravicí

Před devadesáti lety, v květnu 1923 v dnešním Hradci nad Moravicí založili včelaři svou první organizaci pod názvem Krajský včelařský spolek pro Hradec a okolí. Spolek měl, slovy zakladatelů, sloužit „jak pro zdokonalení včelařů samých, tak i pro zvelebení včelařství vůbec“. Jako upomínku na 90. výročí založení svého spolku vydali hradečtí včelaři v roce 2013 pamětní

medaili. Medaile o průměru 54,5 mm a hmotnosti 44 g byla vyrobena ze zinkové slitiny firmou Oldřicha Kodedy ze Světlé Hory. Majitel firmy je rovněž autorem grafické podoby medaile. Bylo vyrobeno 85 ks medaile s povrchovou úpravou v barvě starého bronzu a 5 ks v barvě starého stříbra. Medaile jsou distribuovány v pouzdech z ozdobné vlnité lepenky s průhledem.

Popis medaile:

av: znak města Hradce nad Moravicí v gotickém štítu, pod ním po obvodu opis ZO ČSV O.S. HRADEC NAD MORAVICÍ

rv: po celé ploše motiv včely na plástu, po obvodu překrytý opisem 90 LET ZALOŽENÍ KRAJINSKÉHO VČELÁŘSKÉHO SPOJKU PRO HRADEC A OKOLÍ, nahoře v druhém řádku opis 1923 - 2013

Avers i revers jsou hladké plochy bez linek a okrajů, písmo a kontury obrázků jsou zapuštěny do plochy. Zde si jistě kolegové povšimnou nezvyklého provedení hlavního motivu, který se při určitém úhlu pohledu a nasvětlení medaile zdá být prostorový a ne náhodou připomíná hologram. Podle slov autora je to dáno technologií výroby formy, která byla inspirována hlubotiskem a technologií hologramu. Při správném způsobu snímání předlohy, rastrování a vhodné volbě povrchové úpravy medaile pak lze docílit výsledného prostorového efektu.

Marek Wolf

Kronika

Výstava k životu a dílu Františka Papouška

V úterý 23. října 2012 byla v Památníku P. Bezruče, literárním oddělení Slezského zemského muzea, zahájena výstava o známém opavském badateli v oblasti numismatiky Františkovi Papouškovi. Jeho jméno je ještě v živé paměti nejen mezi sběrateli mincí, ale též, ačkoliv nebyl profesionálním numismatikem, mezi odborníky. Ve svém koníčku se dopracoval řady výsledků, které ho rozhodně zařadily mezi přední znalce oboru ve slezském regionu. Konečně to dokazuje i skutečnost, že jako jeden z mála opavských sběratelů je zařazen v Ilustrované encyklopedii české, moravské a slezské numismatiky (Praha 2001), napsal řadu numismatických odborných studií většího či menšího rozsahu a stejnou pozornost věnoval také peněžnictví a hospodářským otázkám. Není třeba zde opakovat to, co již bylo napsáno, stačí uvést jen základní fakta: Narodil se v jihomoravském Jakubově u Mor. Budějovic (25. 11. 1880), vystudoval obchodní akademii a účetnictví, profesí byl národohospodář, takže peněžnictvím se zabýval celý život. Do Opavy se dostal na krátko již v roce 1903 a od roku 1911 v ní pak prožil celý svůj život kromě doby, kdy ji vlivem vnějších okolností musel opustit. Numismatika byla jeho velkou láskou, ale právě v Opavě ukázal i svou další stránku – hluboké vlastenecké citění. Do roku 1945 převážně německá Opava mu poskytla široké

možnosti uplatnění svého českého přesvědčení, proto se s ním setkáme téměř všude, kde se česká menšina aktivně projevowała. Byl členem a funkcionářem mnoha spolků a ochotnických organizací, organizoval a podporoval český hospodářský život ve městě, psal a publikoval články do velké řady tiskovin odborných, zájmových, vlastivědných a dalších. Bibliografie jeho prací byla již publikována E. Šefčíkem v Biografickém slovníku Slezska a severní Moravy, sešit 5 (Ostrava 1998), na který odkazují. Byl ale také u

zrodu českých muzejních (dnes zaniklých) institucí v Opavě – Zemědělského muzea (1925) a Legionářského muzea (1928), usiloval o obnovu Muzea Matice opavské. Vrcholem jeho organizátorské práce numismatické byla spoluúčast při vzniku numismatického kroužku v Opavě (1948), jenž se později transformoval na pobočku ČNS a založení časopisu Slezský numismatik, který do konce svého života redigoval. František Papoušek zemřel poměrně náhle ve věku 77 let 16. prosince 1957.

Z jeho pozůstalosti, která je uložena částečně v Zemském archivu v Opavě, (zejména písemnosti) a ve Slezském zemském muzeu, uspořádala pěknou výstavu kurátorka numismatického oddělení muzea, Mgr. I. Matejko-Peterka. Z výše uvedeného lze usoudit, že jistě není ryze numismatická, ale numismatické reálie převažují. Jsou to především vybrané mince různé provenience z evropských a zámořských zemí (20 ks), dále 16 medailí a plaket od 19. století do Papouškovy současnosti a dvě desítky odznaků spolkových či vydaných k různým příležitostem. Je to pochopitelně jen zlomek rozsáhlé Papouškovy sbírky z dřívější muzejní akvizice, která čítá na tři tisíce kusů a patří tak k cenným souborům Slezského zemského muzea. Z ostatních vystavených předmětů stojí za zmínku soubor pohlednic s folklorní a regionální tematikou, výběr z publikovaných prací a zdařilé karikaturní portréty, které vytvořili jeho opavští malířští současníci, (K. Dudič, V. Tomek aj.). Papouškovu osobnost představují fotografie z různých životních etap, osobní dokumenty, ukázka rukopisů a korespondence, např. s Dr. E. Nohejlovou-Prátovou. Nechybí soubor jeho legitimací spolků, jichž byl členem a většinou také funkcionářem (členem Numismatické společnosti československé byl od jejího založení v roce 1919!) a také několik čestných diplomů. Kuriozitou je vystavená kniha pohřebních písní rodiny Papouškovy (1834), jakýmsi epitafem výstavy je odlietek jeho pravé dlaně. K výstavě vydalo Slezské zemské muzeum třílistový výstavní prospekt, které muzeum v poslední době k podobným příležitostem připravuje.

Vernisáž proběhla za živého zájmu veřejnosti a měla dobrou společenskou a kulturní úroveň. Z jejího průběhu byl natočen krátký záznam, který je uložen mj. i do archivu opavské pobočky ČNS.

V. Kočvara

Hold opavskému mincování

V roce 2012 připravila Česká mincovna ve spolupráci se Slezským zemským muzeem a Centrem pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity pokračování přednáškového cyklu Hold historickým mincovnám, tentokrát v Opavě. Ve výstavní budově SZM se ve čtvrtek 11. října uskutečnil křest nově vydané repliky opavského tolaru Karla z Lichtenštejna. Po křtu, který hned v úvodu večera provedl zástupce České mincovny Lukáš Jokl, následovaly odborné přednášky. Zahájil je doc. Dr. T. Krejčík z Ostravské univerzity, který stručně hovořil o mincovní aktivitě Karla Lichtenštejna a následovníků v Opavě v letech 1614 –1629 a podrobil vydanou repliku podrobné námětové analýze. Další přednáška, kterou proslavil prof. Dr. Tomáš Knoz z Palackého univerzity v Olomouci, byla věnována vztahům Lichtenštejnů k českým zemím a zejména ke Slezsku z různých pohledů lidské činnosti – hospodářské, politické, náboženské a dalších. Třetím přednášejícím byla prof. Dr. Irena Korbelařová ze Slezské univerzity. Její téma znělo Opava a opavské měšťanstvo v čase Lichtenštejnů. Večer to byl nadmíru poučný a příjemný, jeho vadou však byla malá účast. Nepodařilo se zajistit nikoho z představitelů města či významných městských institucí a většinu z přítomných dvou desítek posluchačů tvořili pracovníci Slezského zemského muzea. Rovněž numismaticům, kteří každodenně nesurfují na internetu, se informace nedostala v dostatečném předstihu.

V. Kočvara

Literární hlídka

Kalinowski, Piotr: Pieniądz miasta Jesenik. Katalog. Kalety 2011. 8 s.

Polský numismatik P. Kalinowski vydává vlastním nákladem sérii brožurek věnujících se slezské numismatice a medailérství. Potud by šlo tento čin pochválit. Snaží se dokonce obsáhnout Slezsko jako celek – pruské i rakouské. Ovšem při bližším pohledu je jasné, že jeho činnost je kontraproduktivní, protože takřka nezná produkci českých badatelů. Je až s podivem, že v brožuře vyzývá ke spolupráci a doplnění soupisu, aniž by se předem obrátil na opavskou pobočku ČNS a čerpal z nové literatury, např. na soupis účelových ražeb okresu Jeseník (autoři Kuchař-Growka-Šindelář), či z již starších čísel

Numismatického dopisu. Zcela evidentní je to na práci s naprosto chybným názvem Peníze města Jeseníku, když v ní uvádí jen 2 účelové ražby a 4 medaile.

Suchánková, Miroslava – Matejko-Peterka, Ilona: Šperky zdobené mincemi. Časopis Slezského zemského muzea, série B, 61/2012, s. 65-75.

Mezi pozoruhodnými předměty uloženými v depozitáři Slezského zemského muzea v Opavě se nacházejí stříbrné šperky zdobené mincemi. Jedná se o předměty, které měly nejen zdobit, ale symbolicky ochraňovat majitele a reprezentovat sociální postavení a majetek vlastníka. Do lidového prostředí pronikly ve 2. polovině 18. a hlavně ve století devatenáctém, kdy byly oblíbeny jako součást svátečního lidového kroje v různých regionech Čech, Moravy a Slezska. Patří do skupiny mincovních šperků rozšířených v rozličných oblastech v Evropě i na Balkáně.

Autorky dobře skloubily národopisné bádání s numismatikou a představily doposud nepublikované artefakty. U tolarových ražeb s obrazem Madony vystihly jejich pověřčnou funkci; odpovídaly též barokní „rakouské zbožnosti“, v němž mariánský kult byl podporován císařskou mocí. U drobných mincí, které se vyskytují na špercích, tento rys již chybí, měly pouze funkci estetickou, navíc jejich hodnota jako případného peněžního daru byla velmi nízká. V závěru dobře hodnotí na základě průzkumu v muzejních sbírkách, že v oblasti Západního Slezska šlo o jev ojedinělý, většinou import z jiných oblastí obývaných německy mluvícím obyvatelstvem. Článek doprovází 10 kvalitních fotografií.

Pokud není uvedeno jinak, je autorem K. Growka

Slezský numismatik nová řada, 16/2013

*Jako nepravidelný tisk vydává ČNS, pobočka Opava
Číslo dáno do tisku 1. 6. 2013*

Adresa redakce:

Česká numismatická společnost, pob. Opava, Matiční 2a, 746 01 Opava
Květoslav Growka (k.growka@je.archives.cz)
Vlastimil Kočvara (matticeslezska@atlas.cz)

Grafická úprava:

Filip Raif - www.poustr.cz